

Handläggare: Mattias Rindberg

Tel: 08-508 285 90

E-post: mattias.rindberg@stockholm.se

Stockholmsregionens konkurrenskraft

En internationell utblick

Stockholm Business Regions förslag till beslut

Styrelsen för Stockholm Business Region beslutar följande.

Godkänna anmälan av rapporten Stockholmsregionens konkurrenskraft – en internationell utblick.

Olle Zetterberg

Lena Häggdahl

Bakgrund

För att ytterligare fördjupa kunskapen om de Europeiska städernas konkurrenskraft inledde Stockholm Business Region (SBR) 2014 ett samarbete med Lunds universitet m.fl. Arbetet resulterade i rapporten Stockholmsregionens konkurrenskraft – en internationell utblick, vilken presenterades vid ett seminarium den 24 februari 2015. Syftet med rapporten har varit att beskriva och analysera Stockholmsregionens ställning och konkurrenskraft jämfört med andra

storstadsregioner i Europa. Det har genomförts genom ett index över europeiska regioners regionala konkurrenskraft. Indexet omfattar 171 europeiska storstadsregioner med fler än 1 miljon invånare. I rapporten beskrivs särskilt Stockholmsregionens konkurrenskraft jämfört med de europeiska storstadsregioner som SBR ägnar särskilt intresse åt (Amsterdam, Berlin, Hamburg, Köpenhamn och London). Rapporten i sin helhet återfinns i bilaga 1.

Ärendet

När man talar om en regions konkurrenskraft är det långt ifrån ett väldefinierat och analytiskt begrepp i ekonomisk teori eller i tillämpad forskning. När forskare inom urban ekonomi och regional utveckling använder begreppet konkurrenskraft betonas att en regions konkurrenskraft avser:

- Förmåga att attrahera globala investeringar i ledande innovativa och kunskapsintensiva sektorer, humankapital, finansiellt kapital och huvudkontor.
- Förmåga att diversifiera och förnya den lokala ekonomin genom goda villkor för utveckling och framväxt av ett dynamiskt och konkurrenskraftigt lokalt näringsliv.

Trots internationell forskning på området om vad som påverkar en regions konkurrenskraft finns inga enkla svar. Det finns begränsade möjligheter att peka ut en specifik variabel eller faktor som är avgörande för regioners konkurrenskraft. Snarare betonas betydelsen av olika kategorier av ekonomiska och socio-ekonomiska karaktäristika som viktiga.

I rapporten har sex kategorier definierats.

1. Demografi och marknadspotential.
2. Vetenskap, och teknologi.
3. Infrastruktur och turism.
4. Utbildning och humankapital.
5. Makroekonomiskt klimat.
6. Näringsliv och sysselsättning.

Inom varje kategori har ett antal variabler valts ut för att mäta regionernas utfall i respektive kategori. Detta har resulterat i ett totalt index samt ett index inom respektive kategori.

Kortfattat beskrivs Stockholmsregionens ställning i Europa på följande sätt:

- Av 171 storstadsregioner rankas Stockholm som nummer 8. Sedan 2007, det år från vilket det finns pålitliga data, rankas Stockholm konsekvent bland de övre 5 procenten av regionerna i indexet. Jämfört med fem referensregioner (Hamburg, Köpenhamn, Berlin, Amsterdam och London) hamnar Stockholm i mitten – efter Köpenhamn och Hamburg, men före Amsterdam och London.

- Stockholms starka position drivs bland annat av hög sysselsättning och tillgång till högutbildad arbetskraft, god infrastruktur, samt en framskjuten position ifråga om att attrahera investeringar i FoU. Stockholms position hålls dock tillbaka något av dess glesa befolkningsstruktur, utbildningssystemet, samt diverse makroekonomiska variabler som beskriver exempelvis skattetryck och regleringar på arbetsmarknaden.
- Även om Stockholmsregionen är stor i ett svenskt sammanhang har regionen inte alls samma framskjutna storlek jämfört med andra stadsregioner i Europa. I ett Europeiskt perspektiv ligger regionen perifert, med långa avstånd till andra större stadsregioner. Detta gör att regionens tillgänglighet (exempelvis mätt som tillgänglighet till köpkraft) är låg relativt flera andra storstadsregioner i Europa.
- Stockholm har ett starkt utfall i alla grupper av indikatorer som internationell forskning visar påverkar regional konkurrenskraft. Regionens ställning är dock klart svagast inom områdena utbildning och humankapital samt makroekonomiskt klimat och institutionella ramvillkor. Av 171 regioner hamnar Stockholm på plats 67 respektive 64. På övriga områden är regionen rankad på plats 7 och över.
- I kategorin Utbildning och humankapital dras Stockholms ranking ned väsentligt av svenska skolungdomars låga utfall vad gäller matematikkunskaper enligt PISA. I kategorin Makroekonomiskt klimat och institutionella ramvillkor är det beskattning, arbetsmarknads- och byggnadsregleringar som driver ned Stockholms position.
- I ett Europeiskt perspektiv har Stockholm stark befolkningstillväxt, höga inkomster men relativt låg befolkningstäthet. Stockholmsregionen har betydligt lägre befolkningstäthet än referensregionerna (Hamburg, Köpenhamn, Berlin, Amsterdam och London). Köpenhamn är den glesaste av referensregionerna, men har ändå mer än dubbelt så hög befolkningstäthet som Stockholm.
- Stockholmsregionen investerar mycket i FoU och har många anställda i kunskaps- och FoU-branscher. Totalrankingen för kategorin Vetenskap och teknologi är plats 5. Av referensregionerna är det endast Köpenhamn som ligger före Stockholm. Stockholm uppvisar också en stark ställning inom infrastruktur och turism, där regionen intar plats 3.
- Analysen av Stockholmsregionens näringslivsspecialisering visar att Stockholm, relativt referensregionerna i Europa, är underrepresenterat ifråga om såväl hög- och lågteknologisk tillverkning. Detta är ett drag som Stockholm delar med London.

- Stockholm utmärker sig med en stark specialisering i både kunskapsintensiva marknadstjänster och högteknologiska kunskapsintensiva tjänster. Ingen annan av referensregionerna i Europa uppvisar en specialisering i båda typer av sektorer. Endast inre London och Köpenhamn uppvisar en specialisering i någon av dessa sektorer.

Rapportförfattarna har sammanfattat några slutsatser som de tycker är väsentliga för att stärka Stockholmsregionens internationella position.

- Stockholmsregionen är i ett internationellt sammanhang en liten, gles region med en perifer lokalisering i norra Europa. Internationell forskning kring agglomerationseffekter och generella fördelar av förtätning pekar på tydliga fördelar av att låta staden förtätas i högre takt. En tätare stadsbild ger förbättrad matchning, effektivare delning av fasta kostnader och förutsättningar för tätare interaktion mellan anställda, företag, kunder och andra intressenter. Utökade möjligheter att bygga tätare och på höjden, i synnerhet inom områden med god tillgänglighet till infrastruktur, ses som en tydlig åtgärd som bidrar till att stärka Stockholm.
- Ett annat sätt att förtäta Stockholmsregionen är att förbättra infrastrukturen, så att Stockholm som arbetsmarknadsregion kan komma att inbegripa en större geografisk yta. Snabbtåg och annan modern kommunikationsinfrastruktur är viktiga för att åstadkomma denna typ av förtätning. Snabbtåg söderut har till exempel potential att även inbegripa Norrköping/Linköping i en större integrerad arbetsmarknadsregion. Detta förutsätter dock förekomst av stationsnära arbets- och bostadskvarter.
- En relaterad fråga gäller funktionen hos Stockholms bostadsmarknad. Även om dynamiken på bostadsmarknaden och tillgången till bostäder bara ingår indirekt via täthetsvariabeln i det index som utvecklas i rapporten är bostadsmarknaden en viktig del i en regions konkurrenskraft¹. Stockholms brist på bostäder diskuteras flitigt i media. Till exempel menade företrädare för Spotify nyligen att tillgång till bostäder sätter käppar i hjulet för rekrytering av programmerare internationellt till Stockholm². Forskning pekar också på att utbudet av bostäder i Sverige generellt reagerar långsamt på ökande efterfrågan (Andersson och Andersson 2014). Det är i många fall lättare att hitta bostäder i storstäder som Boston och New York jämfört med Stockholm. Mot denna bakgrund finns det starka argument för att liberalisera regelverken kring bygglov (snabbare och billigare bygglovsprocesser) samt för att införa marknadshyror.

¹ Skälet till att tillgång till bostadstäder inte ingår i index är kort och gott avsaknad av internationellt jämförbara data.

² Se t.ex. artikeln ”Bostadsbrist ingen hit” i *Dagens Industri* den 14e november 2014.

Detta kan initiera flyttkedjor och stärka dynamiken på bostadsmarknaden, och är tillika en strategi för förtätning, i meningen att den befintliga markytan snabbare och billigare kan tas i bruk. Det bidrar också till att upprätthålla Stockholms starka tillväxt och möjligheter att stärka kompetensförsörjningen till regionens näringsliv. Analyserna i rapporten pekar också på att det finns tydliga möjligheter att stärka kompetensförsörjningen och matchningen på arbetsmarknaden i regionen.

- Stockholmsregionens konkurrenskraft påverkas också av svensk skattelagstiftning. Sverige har internationellt sett höga marginalskatter på arbete, vilket kan försvåra internationell rekrytering. Införandet av den så kallade ”experts-katten” kan ses om sett kvitto på detta argument. Experts-katten infördes just med argumentet att det stärker företagens möjligheter att rekrytera internationella experter till arbetsställen och företag i Sverige. Enligt gällande regler erhålls experts-katt under en period på tre år. Specialister och andra kunskapsarbetare med en global arbetsmarknad kan därför efter tre år vänta sig en betydande sänkning av nettoinkomsten när perioden för experts-katt löper ut. Det skapar osäkerhet för företag kring förmågan att långsiktigt kunna bibehålla internationell kompetens inom företaget. Ur denna synvinkel är Sveriges höga marginalskatter och utformningen av regelverken kring experts-katten ett väsentligt område som är relevant för landets alla storstadsregioner med ambition att vara internationellt konkurrenskraftiga när det gäller förmåga att attrahera verksamheter och välutbildad arbetskraft globalt.
- Analyserna i rapporten visar att Stockholm relativt flera andra regioner i Europa har en låg förekomst av tillverkning i såväl hög- som lågteknologiska sektorer. Även om tillverkning som verksamhet ofta beskrivs som mindre väsentlig i den moderna kunskapsekonomin baserad på tjänster visar forskning på ett viktigt samspel mellan (traditionella) industriföretag och tjänsteverksamhet. Många tjänsteföretag, särskilt tekniska konsultbolag, har tillverkande företag som rekryteringsbas för erfarna ingenjörer, det vill säga en naturlig karriär är initial anställning inom industrin och sedan övergång till tjänstebranschen med industrierfarenhet i bagaget. Denna dynamik är inte något som studerats i rapporten. Dock gäller att Stockholms tillbakahålla position gällande lokalisering av industriverksamhet ger anledning till fördjupade studier av orsakerna till detta, och huruvida detta på sikt kan påverka rekryteringsunderlaget för de tjänsteföretag som efterfrågar ingenjörer och andra kunskapsarbetare med erfarenhet från industrin.

SBR kan sammanfattningsvis konstatera att rapporten till viss del kan utgöra en grund för ett fortsatt arbete för att stärka Stockholmsregionens internationella konkurrenskraft genom den

mängd data som samlats in. Samtidigt visar också rapporten att den till viss del begränsade, internationellt jämförbar, data som finns tillgänglig och det sätt som den internationell data kopplas till städernas olika geografiska utbredning utgör en begränsning för att dra några djupare slutsatser. Viktiga parametrar för mätning konkurrenskraft som tillgång bredband, riskkapital m.m. finns inte tillgängligt. De områden där Stockholm har absolut lägsta resultat är områden där mätningarna skett på nationell nivå. Det förhållandet att London placerar sig efter Köpenhamn och Stockholm innebär troligen att viktiga variabler för attraktivitet inte gått att få säkra data kring.

SBR föreslår styrelsen godkänna anmälan av rapporten Stockholmsregionens konkurrenskraft – en internationell utblick.

Bilagor

1. Rapporten Stockholmsregionens konkurrenskraft – en internationell utblick.